

Beleidsnotitie burgerparticipatie

Gemeente Renkum

Juni 2012

Inhoud

Over de status van deze notitie

Inleiding

Over burgerparticipatie in Renkum

- 1 - Definitie, doelen en valkuilen
- 2 - Criteria voor het wel of niet toepassen van burgerparticipatie
- 3 - De Renkumse aanpak
- 4 - Doorkijk naar de nieuwe rol van de gemeente
- 5 - Stappenplannen, checklists en stroomschema's

Bijlagen

- A - Mogelijke werkvormen en tools
- B - Citaten van verschillende partijen 'in aanloop' naar deze notitie
- C- Rol en verantwoordelijkheden gemeente
- D - Rol en verantwoordelijkheden gemeenteraad
- E - Rol en verwachtingen participanten
- F- Rol en verantwoordelijkheden intermediërende burgers
- G- Rol en verwachtingen t.a.v. publieksgroepen

Over de status van deze notitie

Er zijn veel manieren waarop deze notitie kan worden ingestoken. Er is dan ook uitgebreid gediscussieerd over de status en het gebruik ervan. Moet het een instrumenteel handboek (uitvoering) worden of juist een overkoepelende visie (beleid)? Is het uitgangspunt volledigheid en empirische correctheid of gaat het meer over specifieke aandachtspunten in relatie tot specifieke ervaringen? Het is moeilijk om hier in deze context een strikte scheiding in aan te brengen. Er is daarom vooral gekeken en geluisterd naar behoeften. Hieruit bleek dat er in Renkum behoefte is aan overkoepelende 'ankerpunten' als het gaat om beleid, maar ook aan handvatten en tools als het gaat om de uitvoering. Inherent aan deze 'mix' zullen sommige passages in deze notitie een beleidsmatig en weer anderen een uitvoerend karakter hebben. Beoogd is vooral om helderheid te scheppen als het gaat om definities, doelen, criteria en te gebruiken methodieken en om (discussie-) handvatten te geven aan het college waarmee het tot 'bewuste' en 'doorleefde' afwegingen kan komen.

Inleiding

De algemene ervaring van gemeente, raadsleden, collegeleden en dorpsplatforms in Renkum is dat er in Renkum weliswaar geparticipeerd wordt met inwoners, bedrijven en instellingen (denk alleen al aan de Wmo) maar dat er nog niet echt sprake is van een duidelijk 'uniform' beleid op het gebied van burgerparticipatie. Er is geen eenduidigheid v.w.b. definities, de kansen, de mogelijkheden, de aanpak, de rol van verschillende partijen, de in te zetten methodes en de criteria wanneer burgerparticipatie wenselijk is en wanneer niet. Deze notitie komt voort uit de behoefte van de raad en het college om die duidelijkheid en eenduidigheid aan te brengen. De notitie is tot stand gekomen in interactie met een aantal raadsleden, college, medewerkers en de dorpsplatforms.

Over burgerparticipatie in Renkum

BP binnen de gemeentelijke context

Burgerparticipatie is een containerbegrip waarbinnen alle mogelijke vormen van participatie met burgers, groepen en inwoners geschaard kunnen worden. Ook vandaag de dag wordt er in Renkum door de gemeente en tal van instellingen of groeperingen geparticipeerd met inwoners. Soms beperkt zich dat tot een eenmalige discussieavond die georganiseerd wordt door bijvoorbeeld het dorpsplatform maar het komt ook voor dat burgers jarenlang in een soort van denktank van een culturele instelling zitten. Voor de inzet van burgerparticipatie door de gemeente wordt in deze notitie een afbakening gemaakt. Binnen de gemeentelijke context wordt over burgerparticipatie gesproken als de gemeente binnen het totale krachtenveld van participatie in het publieke domein daar zélf sturing aan wil geven. In dit geval hebben we het over duidelijk afgebakende

trajecten met een kop en een staart en een politiek-bestuurlijke routing. In deze notitie noemen we dit 'BP binnen de gemeentelijke context'.

BP binnen de gemeentelijke context...
Gebeurt binnen de kaders, richtlijnen, modellen en afspraken van deze notitie
Behelzen afgebakende trajecten met een kop en een staart
De regie ligt bij het college tenzij vooraf anders afgesproken
De plannen worden ontwikkeld onder regie van de gemeente in opdracht van het college of raad

Begripsafbakening

Afhankelijk van het beleidsterrein wordt de interactie tussen burger en gemeente in den lande overal anders genoemd. Zo wordt in de welzijnshoek vaak gesproken over 'cliëntenparticipatie' en wordt in wijkgebonden trajecten nogal eens gesproken over 'bewonersparticipatie'. Binnen de gemeentelijke context scharen we in Renkum alle afgebakende trajecten waarin geparticipeerd wordt met individuen of groepen in de samenleving onder de noemer 'burgerparticipatie'.

Hoofdstuk 1

Definitie, doelen en valkuilen

1.1 Definitie

Definitie zoals in deze notitie gehanteerd

Burgerparticipatie (BP) is een afgebakend proces waarbij gemeente, betrokken inwoners, bedrijven en instellingen en eventueel externe deskundigen via een open houding naar elkaar en een vooraf afgesproken aanpak samen vorm en inhoud geven aan (delen van) de ontwikkeling of uitvoering van plannen of beleid.

Het proces is gericht op het benutten van elkaars deskundigheid en het verhogen van draagvlak voor te nemen beslissingen met als doel een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren.

Verskil tussen BP en inspraak

In de discussies over burgerparticipatie lijkt het soms alsof inspraak als synoniem wordt gezien. Dit is een misvatting. Bij interactieve beleidsvorming (BP) gaat het om wisselwerking. Inspraak is een wettelijk verankerd recht dat zich richt op het specifiek naar voren brengen van bedenkingen of bezwaren. Processen met Burgerparticipatie daarentegen zijn gericht op het vooraf meedenken, -werken, adviseren en zo mogelijk meebeslissen. Het succes van een interactief proces valt uiteindelijk mede af te leiden aan het aantal formele bezwaren achteraf.

Noot: van belang om op te merken is dat er vele andere vormen van interactie tussen gemeente en inwoners/maatschappelijke partners plaatsvinden die eveneens als 'burgerparticipatie' zouden kunnen worden aangeduid. Denk hierbij aan de rol van de Wmo- en WBB-adviesraad en het samen met inwoners en maatschappelijke partners creëren van sociale vangnetten in buurten en wijken. Hoewel de inhoud van deze notitie daar zeker aan raakt, vallen deze voor een belangrijk deel buiten het bereik ervan.

1.2 Doelen

Doel 1: Kwaliteit

Door gezamenlijk te werken aan plannen en beleid kunnen gemeente en inwoners als team een hogere kwaliteit realiseren. Van hoge kwaliteit is sprake als het proces leidt tot een plan of een beleid dat technisch, praktisch en financieel haalbaar is, dat past binnen vastgestelde en reële uitgangspunten van de gemeente, dat aansluit bij de mening en wensen van burgers en dat alles bij elkaar leidt tot realisatie van de gestelde doelen.

Doel 2: Bondgenootschap

Tijdens een interactief proces maken (deelnemende) Renkumers kennis met de werking van politiek. Doordat ze participeren en dus een kijkje krijgen in de keuken, beseffen ze dat een gemeente keuzes moet maken. Ze zien in dat niet altijd elk individueel belang behartigd kan worden, hoe graag ze dat ook zouden willen. Ze zien ook in dat voor- en tegenstanders van een bepaalde keuze met argumenten komen die ze zelf niet zouden bedenken. De inwoner leert te kijken met een bredere blik en hij leert belangen af te wegen. Als dat vaak gebeurt, zal diezelfde burger op termijn constructiever worden en zal hij eerder in staat zijn in hoofdlijnen te denken. Uiteindelijk kan dit de bandbreedte vergroten waarbinnen het bestuur autonoom zijn werk kan doen. Immers: de burger zal minder sceptisch zijn, hij zal zich minder snel bezighouden met details, en het 'algemeen belang' zal eerder prevaleren boven het eigen belang. Gevolg van dit alles op langere termijn: meer efficiency in de besluitvorming, minder kosten bij de totstandkoming van deze besluitvorming en snellere procedures.

Doel 3: Vergroten vertrouwen bij burgers en gemeente

Het proces an sich en de rol van de gemeente als partner in dat proces is belangrijk. BP stelt Renkum in staat om zich te profileren als partij waar uitstekend mee samen te werken is. BP is dus een instrument waarmee het vertrouwen van burgers in politiek en bestuur versterkt en verbeterd kan worden. Andersom geldt dit argument ook!

Doel 4: Draagvlak

Als Renkumers betrokken zijn bij plannen, het proces van dichtbij gevolgd hebben en weten dat er aandacht is geschonken aan hun mening en die van hun medeburgers, is de kans groot dat zij eerder achter het eindresultaat staan dan wanneer die betrokkenheid er niet was. Meedoen leidt tot acceptatie, acceptatie leidt tot draagvlak. Het verhoogde draagvlak leidt er in de veel gevallen toe dat er weinig bezwaren en klachten op gemeentelijke plannen of voornemens komen.

Naast de hierboven genoemde “hoofddoelen” bestaan er nog een aantal subdoelen die BP-trajecten rechtvaardigen.

Doel 5: Toename van taken voor de lokale overheid

Gemeenten krijgen steeds meer taken toegeschoven van het Rijk zonder dat daar middelen bij komen. Er moet meer met minder geld. Dit uitgangspunt leent zich er voor om bepaalde (uitvoerings) taken, waar mogelijk, neer te leggen bij de burgers. Een voorbeeld is het Park Bato’s wijk waar bewoners met elkaar zorgen voor een hoger onderhoudsniveau.

Doel 6: Het vergroten van kennis tussen burgers en de gemeente.

BP leidt er toe dat burgers en ambtenaren kundiger worden door actief te participeren. Anderzijds leert de gemeente wat er in de dorpen leeft en waar specifieke expertise te halen is. Men leert van elkaar.

Doel 7: Kostenbesparing

BP kan er toe leiden dat er bespaard kan worden op het inhuren van specifieke kennis en kunde. Burgers met bijzondere expertise brengen deze kennis in. Dit motiveert burgers om te participeren en kan zelfs tot betere resultaten leiden. Een goed voorbeeld hiervan is dat bepaalde uitvoeringsprojecten van het LOP (klompenpad: Molenbeeksepad) uitgewerkt is met de inbreng van expertise van de burgers. Hierdoor behoeft er geen extern bureau ingehuurd te worden.

BP biedt mogelijkheden om inwoners te laten ervaren dat er naar hen geluisterd wordt en dat ze iets te vertellen hebben. Als Renkum dit goed doet, zullen burgers op termijn minder snel denken dat de gemeente toch maar doet wat zij wil. De gemeente zal zich tegenover de burger wel voortdurend moeten bewijzen. BP moet gezien worden als een continu proces.

1.3 Valkuilen bij en misvattingen over BP-trajecten

- 1) Gemeenten leggen vaak te veel de focus op de organisatorische aspecten in de veronderstelling dat het bij BP vooral gaat om 'organisatie' en 'veel regelwerk' en minder op de puur 'communicatieve aspecten'. Als BP projecten in de praktijk 'fout gaan', heeft dat in de meeste gevallen echter te maken met communicatie en het onvermogen van medewerkers om verbinding te maken met participanten.
- 2) Bestuurders krijgen van buitenaf (ook vanuit het Rijk) allerlei signalen dat BP zo belangrijk is. Hierdoor komt het voor dat 'kwantiteit' de overhand krijgt boven 'kwaliteit.' Onderzoek wijst echter uit dat 80% van de burgers helemaal niet zit te wachten op BP, tenzij sprake is van een onderwerp wat dicht bij hun beleving ligt en/of speelt in de directe omgeving.
- 3) Veel mensen denken dat burgers binnen een onderwerp 'overall' over willen meepraten en dat de participatiespeelruimte binnen het onderwerp per definitie groot moet zijn. De praktijk leert dat dit niet zo is. Burgers vinden het juist prettig als onderwerpen worden afgebakend tot kleine behapbare delen met heldere kaders en bandbreedten.
- 4) Participerende burgers die het idee hebben dat er met hun inbreng te weinig is gedaan kunnen hierdoor gefrustreerd raken.

1.4 Plaats van BP in het Renkumse beleidsproces

Daar waar in de huidige opzet van B&W en raadsvoorstellen spraken is van een kopje 'Communicatie', wordt dat vervangen door het kopje 'Communicatie/burgerparticipatie'. Bij het invullen van deze paragraaf geeft de opsteller in elk geval een antwoord op de volgende vier vragen:

- 1) Wordt er in dit proces gekozen voor BP?
- 2) Wat komt er uit de afweging na het doornemen van de toetsingscriteria (zie hoofdstuk 5)?
- 3) Indien BP;
 - a) welk model (zie 3.5) wordt gehanteerd en waarom?
 - b) wat zijn grofweg de fasen in het proces
 - c) welke middelen (financieel, menselijk, materieel) worden ingezet?

- 4) Indien geen BP: hoe wordt de communicatie met doelgroepen (grovweg) opgezet?

Het opstellen van deze paragraaf is een maatwerk aangelegenheid die afhankelijk van het onderwerp en de situatie uitgebreid of minder uitgebreid wordt ingevuld.

Hoofdstuk 2

Criteria voor het wel of niet toepassen van burgerparticipatie

2.1 Algemene criteria bij afweging om BP toe te passen

Om te bepalen of een onderwerp geschikt is voor BP zijn er diverse criteria die een rol spelen. Het is van belang deze criteria in z'n samenhang te bekijken om tot een goede afweging te komen. Onderstaand de criteria:

Voldoende raakvlakken met belevingswereld burgers

Heeft het onderwerp voldoende raakvlakken met de belevingswereld van burgers?

Onderwerpen die betrekking hebben op de (directe) leefomgeving van burgers kunnen op meer belangstelling rekenen dan abstracte juridische beleidsplannen. Hoe 'dichter' een onderwerp bij burgers staat, hoe geschikter het over het algemeen is voor BP. Wel dient er rekening gehouden te worden met de verschillende belevingswerelden van de diverse burgers.

Concreetheid eindresultaat

Hoe concreter en zichtbaarder het (verwachte) eindresultaat van een BP-traject, hoe geschikter het onderwerp is voor BP. Een speeltuin die in interactie met de buurtbewoners opnieuw wordt ingericht is voor veel inwoners 'interessanter' dan een globaal plan op hoofdlijnen.

Behapbaarheid onderwerp

Is het onderwerp behapbaar of behapbaar te maken voor inwoners? Het is voor inwoners die niet deskundig zijn bijvoorbeeld lastig om mee te praten over complexe verkeerstechnische onderwerpen. Hiervoor is specifieke (voor)kennis nodig. Er moet dan ook gekeken worden of (delen van) het onderwerp behapbaar kan worden gemaakt.

Realiseerbaarheid doelen van BP

Het onderwerp moet het 'in zich hebben' om één of meerdere van de vier hoofddoelen van BP te kunnen realiseren. Als dit niet het geval is, is het niet zinvol een BP-traject op te zetten.

Bezwaren of klachten te verwachten?

Als er in een situatie veel bezwaren of klachten zijn te verwachten, moet in de specifieke context de volgende afweging worden gemaakt: geen BP omdat de verwachting is dat de weerstand bij de burgers niet of nauwelijks weg te nemen is. Of: Juist wel BP toepassen omdat de verwachting is dat er een goede kans is op méér draagvlak als de burgers mee worden genomen in de ontwikkeling van de plannen. Dit is een maatwerk afweging.

Mate van weerstand

Als het college vanuit zijn verantwoordelijkheid een keuze maakt of 'een knoop door hakt' m.b.t. een 'gevoelig', 'precair' of 'omstreden' onderwerp waarvan de verwachting is dat er geen draagvlak voor is (of voor is te creëren), heeft het over het algemeen weinig zin om BP toe te passen. In dat geval moet de gemeente zich vooral toespitsen op het goed en zorgvuldig informeren van allerlei doelgroepen.¹

Gevaar voor polarisatie

Controversiële onderwerpen kunnen leiden tot polarisatie. Dit kan leiden tot verregaande verstoorde verstandhoudingen bij de participerende partijen. Er dient goed overwogen te worden of BP in dergelijke gevallen zinvol is.

Participatiemoetheid

Hoe is het gesteld met de 'participatiedruk' bij inwoners? Inwoners zijn alleen bereid tijd te 'investeren' als het hun leefomgeving of dorp direct aangaat. Als dezelfde mensen te vaak wordt gevraagd om te participeren, komt dit de 'opkomst' niet ten goede.

Voldoende tijd?

BP-trajecten nemen tot aan de besluitvorming doorgaans meer tijd in beslag dan projecten waarbij inwoners niet mogen participeren. Als je vooraf vrijwel zeker weet dat je (te) weinig tijd hebt om een zorgvuldig BP-traject aan te gaan, is het niet verstandig om BP toe te passen. Een goede RTA-planning kan hierbij van waarde zijn.

Waarmaken verwachtingen

Inwoners moeten tijd en moeite investeren om mee te denken over het ontwikkelen van plannen of beleid. Het is belangrijk dat de verwachtingen die inwoners gedurende het traject krijgen waargemaakt kunnen worden. Als de gemeente vooraf niet met zekerheid

¹ Het college stelt de raad voor om al dan niet BP toe te passen op basis van de hierboven genoemde criteria. Mocht de raad hier een andere mening over hebben dan is het mogelijk via een amendement een wijziging op het voorstel in te dienen.

kan zeggen wat er met de inbreng van inwoners gedaan wordt, wees dan voorzichtig met het inzetten van BP.

2.2 Hoe pas je 'maatwerk' de criteria toe?

Opsplitsen thema's

Als er door het beantwoorden van de 'criteria vragen' nog steeds twijfels zijn, is het raadzaam om te bekijken in hoeverre het omstreden thema opgesplitst kan worden in overzichtelijke (deel)thema's die zich wel lenen voor BP. Het is alleen raadzaam om dit te doen als bij de gemeente het gevoel leeft dat het betreffende deelthema zich prima leent om er één of meerdere hoofddoelen (kwaliteit, bondgenootschap, vertrouwen, draagvlak) mee te realiseren.

Bijvoorbeeld:

Het kan zijn dat het onderwerp 'herijking buurtbeheer' hoog op de politieke agenda staat maar dat de gemeente afziet van participatie omdat er door de bezuinigingen simpelweg te weinig financiële middelen zijn om zaken aan te schaffen, te organiseren of te ontwikkelen. De inschatting is in eerste instantie dat nooit aan de hoge verwachtingen van buurtbewoners kan worden voldaan. Toch zou de gemeente als thema kunnen nemen: 'Hoe kunnen we als gemeente de betrokken inwoners zodanig faciliteren dat ze een aantal gemeentelijke taken van buurtbeheer voor een groot deel zelf overnemen?' Door hier een expliciet thema van te maken worden direct de verwachtingen helder gemanaged. Daarnaast leent het thema zich bij uitstek om er de doelen mee te realiseren.

Onderstaand een aantal voorbeelden van inschattingssituaties: wanneer wel of geen burgerparticipatie?

Onderwerp	Wel of geen BP
<p>Het onderwerp is complex of gevoelig maar wel op te delen in 'hanteerbare' en voor burgers begrijpelijke onderwerpen of thema's waarbinnen winst is te behalen met participatie. Bijvoorbeeld: onder protest van omwonenden heeft de gemeente besloten in straat X een jeugdthonk te realiseren (er is bij de omwonenden angst voor vandalisme en vernielingen). De gemeente heeft (financiële) middelen beschikbaar voor preventieve maatregelen. Binnen de kaders van deze middelen worden de omwonenden uitgenodigd om te participeren over de wensen en de mogelijkheden.</p>	
<p>Het onderwerp is complex en moeilijk te overzien (bijvoorbeeld centraliseren bibliotheken) en een aantal mensen heeft aangegeven constructief met de gemeente van gedachte te willen wisselen over de vraag hoe e.e.a. wordt uitgewerkt. Binnen deze 'hoe vraag' ziet de gemeente voldoende speelruimte voor participatie. De gemeente doet vervolgens geen brede oproep aan burgers mee te doen maar beperkt de participatie tot een selecte groep van burgers /partijen die al een zekere visie hebben op het betreffende vraagstuk.</p>	
<p>Het onderwerp ligt zeer gevoelig omdat het mensen in hun diepste sentimenten raakt. Bijvoorbeeld: het uit kostenoverweging bij elkaar brengen van twee rivaliserende voetbalverenigingen op één sportpark, waar al jaren 'gedoe' over is. In dat geval is het beter dat het college zijn bestuurlijke verantwoordelijkheid neemt en knopen doorhakt.</p>	
<p>Er is al eerder een poging gedaan om voor dit onderwerp BP toe te passen maar dat is toen mislukt. Destijds kon de gemeente bepaalde gemaakte verwachtingen niet inlossen en burgers hebben toen aangegeven 'teleurgesteld' te zijn en geen vertrouwen meer te hebben in een goede afloop.</p>	
<p>Het onderwerp is omstreden omdat er veel 'tegenstanders' zijn te verwachten en de inschatting is dat mensen uit een soort NIMBY houding de hakken in het zand zullen zetten. Bijvoorbeeld: de mogelijke sluiting van het zwembad etc.</p>	
<p>Het onderwerp is 'technisch van aard' en er is specifieke kennis voor nodig om er constructief over mee te praten. De verwachting is dat het 'de ver van mijn bed show' is voor veruit de meeste inwoners. Bijvoorbeeld: het reduceren van luchtvervuiling (o.a. roetdeeltjes) in een specifieke winkelstraat om de norm op het wettelijke niveau te krijgen.</p>	

Hoofdstuk 3

De Renkumse aanpak

3.1 Wie heeft de regie op een BP traject binnen de gemeentelijke context?

De regie bij BP in de gemeentelijke context

Politiek en gemeente juichen initiatieven vanuit de samenleving te allen tijde toe maar als het gaat over BP binnen de gemeentelijke context, blijft de regierol wel bij de gemeente (gemeentelijke organisatie i.o.v. het college) liggen. Dit om de eenvoudige reden dat:

- De gemeente in beginsel een neutrale actor is;
- De gemeente alle relevante terreinen bestrijkt en overzicht heeft;
- De gemeente voor de uitdaging staat om de diverse deelbelangen naar vermogen met elkaar te verenigen;
- De gemeente vanuit zijn bestaansrecht de kennis en mensen in huis heeft om op alle terreinen (bijv. economie, onderwijs, leefomgeving, recreatie) te sturen;
- De gemeente onmogelijk aan alle 'willekeurige' eisen en wensen vanuit de samenleving tegemoet kan komen; er moet ergens regie zijn en gemeenschapsgelden kunnen maar één keer besteed worden.

3.2 Wie kan BP binnen de gemeentelijke context initiëren?

De gemeente zal in de meeste gevallen het BP-traject initiëren

Vanuit zijn functie is het college van oudsher verantwoordelijk voor ontwikkeling plannen en beleid o.g.v. lokale sociale, maatschappelijke, economische en culturele aangelegenheden. Vanuit dit perspectief is de gemeente meestal de initieerder van een BP-traject. Van belang is dat medewerkers actief (kunnen) anticiperen op mogelijkheden om BP-projecten te starten als daarmee de algemene doelen kunnen worden gerealiseerd.

De gemeenteraad zal vaker dan voorheen BP-trajecten initiëren

Eén van de bedoelingen van het dualisme is dat de gemeenteraad zich meer dan ooit als echte volksvertegenwoordiger manifesteert. Vanuit deze gedachte is het reëel te veronderstellen dat de raad soms een grotere behoefte krijgt aan participatie bij inwoners m.b.t. projecten die belangrijk zijn voor Renkum. De raad heeft de mogelijkheid hierop adequaat te anticiperen en wenselijke participatiebehoeften op de politieke agenda te plaatsen. In zoverre kan de raad

een evidente initieerder zijn van participatietrajecten die tegemoet komen aan de behoeften en belangen van inwoners, bedrijven en instellingen.

Intermediërende burgers (bijv. de Wmo-adviesraad, WWB-adviesraad, dorpsplatforms, wijkverenigingen e.d.) kunnen ook BP initiëren

Ook intermediërende burgers kunnen een BP-project binnen de gemeentelijke context initiëren. Bijvoorbeeld als zij duidelijk constateren dat inwoners uit een bepaalde wijk willen meepraten over iets wat ze belangrijk vinden maar waarvoor ze niet direct door de gemeente zijn uitgenodigd. Er zijn dan twee mogelijkheden om een dergelijk proces op de 'agenda' te plaatsen:

1. Via een formele brief aan het college

Bij het college kan via een formeel verzoek worden ingediend. In dat geval is het college gerechtigd om te beslissen het verzoek al dan niet in te willigen.

2. Via de gemeenteraad (informeel)

De gemeenteraad kan door de inwoners informeel worden ingeschakeld om als volksvertegenwoordiger het gewenste BP-traject op de politieke agenda te plaatsen. Ook hier is de aanvrager afhankelijk van 'derden', in dit geval de wijze waarop de gemeenteraad met het verzoek omgaat.

Meer info over de rol, taken en verantwoordelijkheden van het college, raad en burgers, de Wmo-adviesraad, WWB-adviesraad, dorpsplatforms en wijkverenigingen e.d. : zie bijlagen

3.3 Burgerparticipatie altijd een lijn verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid in de lijn

Als er gekozen is voor een BP traject binnen de gemeentelijke context dan valt de verantwoordelijkheid van het project onder de lijn met de gemeentesecretaris als eindverantwoordelijke. Wel is het wenselijk dat de lijn organisatie vanuit een centraal punt wordt ondersteund en gefaciliteerd bij het uitvoeren van BP trajecten. De wijze waarop deze capaciteit wordt gecreëerd wordt in een latere fase gezien.

3.4 De universele fasen in een BP traject

BP-trajecten kennen vier algemene of 'generieke' fasen:

1. **De initiatiefase**

In deze fase wordt de geschiktheid van BP in relatie tot het betreffende onderwerp getoetst. Dit gebeurt aan de hand van de toetsingscriteria zoals omschreven onder 2.1 . Bij een 'ja' zal er een initiatiefnota worden opgesteld. Hierin worden de eerste drie stappen van de voorbereiding uitgewerkt.

2. **De voorbereidende fase**

In deze fase treft de gemeente alle noodzakelijke voorbereidingen om het BP-traject succesvol te laten verlopen. In deze voorbereidende fase worden een aantal stappen doorlopen. Deze stappen zijn terug te vinden in hoofdstuk 5. Na het uitwerken van de eerste drie stappen kan blijken dat BP alsnog niet gewenst of geschikt is m.b.t. het onderwerp.

3. **De interactieve fase**

Deze fase is voor de participanten zelf het meest relevant. Hierin vindt de daadwerkelijke interactie plaats met de deelnemers en krijgen deelnemers de mogelijkheid een inbreng te leveren.

4. **De uitvoerende fase**

Deze fase behelst de uitvoering en implementatie van het uiteindelijke (door het college of de raad goedgekeurde) plan.

3.5 Welke modellen hanteren we in Renkum voor BP

Hieronder worden drie 'basismodellen' voor een BP-traject kort beschreven.

Model 1: reactiemodel

Participanten kunnen reageren op een voorlopig plan dat door de gemeente wordt gepresenteerd. De reacties worden meegenomen in de uiteindelijke uitwerking. Inspanningen m.b.t. communicatie richten zich vooraf op het onderbouwen van keuzes die ten grondslag liggen aan het voorlopige plan. Achteraf op de argumentatie waarom bepaalde wensen van burgers wel of niet zijn meegenomen.

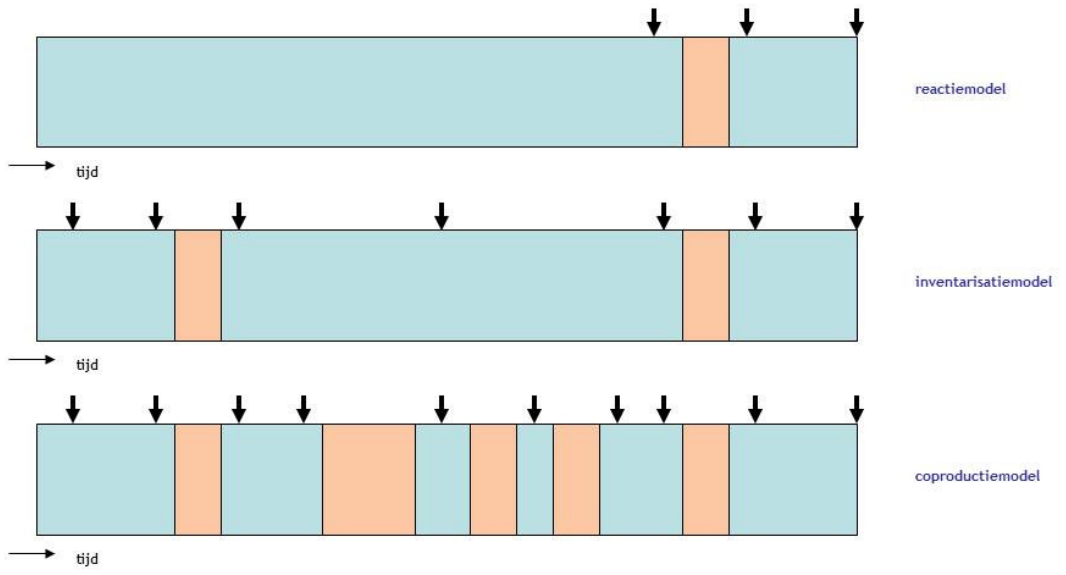
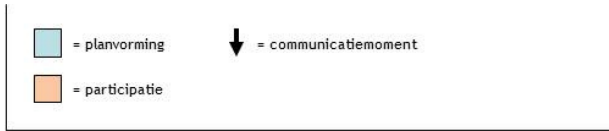
Model 2: inventarisatiemodel

Er komt een voorlopig plan dat mede gebaseerd wordt op een peiling bij de participanten. Meningingen uit deze peiling worden meegenomen in het proces. Per definitie zal de burger in het betreffende plan al méér van zijn gading terugvinden dan bij het 'reactiemodel'. Inspanningen m.b.t. communicatie richten zich vooraf (met name) op de opzet van de peiling en - gedurende het proces en achteraf - op het leggen van verbanden tussen de uitkomsten van de peiling en het voorlopige plan.

Model 3: coproductiemodel

Participanten worden van A tot Z bij het proces betrokken. Zij krijgen dan ook de gelegenheid - al dan niet via afgevaardigden of vertegenwoordigers - om in elke fase van het project hun stem te laten gelden. In principe is de participant medebedenker van het plan. Na een introductie van het project volgt een peiling/enquête. De resultaten hiervan en die van de schetsen / ideeën van de bewoners vormen de basis voor de materiedeskundigen en een klankbordgroep met participanten voor het ontwikkelen van een plan op hoofdlijnen. Inspanningen m.b.t. communicatie richten zich op een veelheid aan facetten. Gedurende het gehele proces zal op intensieve wijze worden gecommuniceerd met alle actoren in het proces. Binnen de gemeente Renkum is de ontwikkeling van de nieuwe Bergerhof hier een goed voorbeeld van.

Drie participatiemodellen

3.6 Wanneer zetten we welk model in en waarom?

Kenmerken	Reactiemodel	Inventarisatiemodel	Coproductiemodel
Materie is te behappen/uitlegbaar	-	+	+
Materie is zeer complex en integraal	+	-	-
Bepaalde oplossingsrichtingen zijn wenselijk	+	+/-	+/-
Oplossingsrichtingen vragen creativiteit	-	+	+
Keuzevrijheid is groot	-	+/-	+
Keuzevrijheid is beperkt (afspraken, wetgeving)	+	+/-	-
Er is veel voorkennis vereist	+	-	-
Er is weinig voorkennis vereist	-	+	+
Het onderwerp is abstract	+/-	-	-
Het onderwerp is concreet	+	+	+
De inbreng van externe partijen is groot	+	+/-	-
Inbreng van inwoners heeft toegevoegde waarde	-	+	+
Meningen van inwoners zijn sterk verdeeld	+	+	-

3.7 Hoe bakenen we onderwerpen af?

Vooraf wordt in kaart gebracht wat de thema's zijn waarbinnen wordt geparticipeerd. Het formuleren van thema's schept duidelijkheid voor de gemeente zelf maar óók voor de participanten. Door het definiëren van thema's weten beide partijen waar ze het over hebben en zullen discussies niet vertroebeld worden door interpretatieverschillen. Na het definiëren van thema's geeft de gemeente de bandbreedten aan. Dit om te voorkomen dat participanten verwachtingen hebben die de gemeente niet kan waarmaken.

Voorbeeld: de openbare inrichting van een specifieke straat

THEMA	BANDBREEDTE	OVERGEBLEVEN OPTIES
Verkeersveiligheid	Alle ideeën zijn welkom, maar: Er is geen geld voor verkeerslichten. Er is geen ruimte voor een extra fietspad.	Verkeersdrempels Wegversmalling Snelheidslimieten Wegversmalling door grote plantenbakken.
Parkeren	Er moeten méér parkeerplaatsen komen, maar: Niet méér dan vijf extra per straat. Er worden géén bomen gekapt.	Schuin parkeren. Aparte parkeerhaven buiten de straat. Versmalling parkeerplaatsen.

Voorbeeld: plan jeugdbeleid

THEMA	BANDBREEDTE	OVERGEBLEVEN OPTIES
Fysieke hangplekken	Alle ideeën zijn welkom, maar: Er is geen geld voor de bouw van speciale ruimten/gebouwen. Niet in de nabijheid van een speeltuin.	Hangcontainers. Spreiding in de buurt. Benutten openbare ruimte aan de voorzijde van het jongeren centrum.
Alcoholpreventie	Alle ideeën zijn welkom, maar: De politie gaat niet vaker controleren.	Méér voorlichting. Jaarlijks organiseren thema-avond met disco, cabaret en jongerendebat. Stimuleren kroegen om 'verantwoord' om te gaan met schenken aan jongeren.

Voorbeeld: plan ontwikkeling MFA (Multi functionele accommodatie)

THEMA	BANDBREEDTE	OVERGEBLEVEN OPTIES
Voorzieningen	Alle ideeën zijn welkom, maar: Voor de spreiding moeten er andere (aanvullende) voorzieningen in komen dan in de MFA van de nabijgelegen kern (met o.a. een zwembad, tennisbanen en een kulturhus.	Een partycentrum Een bibliotheek Een sportzaal voor voetbal, badminton, tafeltennis etc. Een ontmoetingsplek voor ouderen en / of jongeren Commerciële activiteiten

3.8 Welke actoren zijn er en hoe maken we een krachtenveldanalyse?

Bij BP-trajecten heeft een gemeente te maken met een groot aantal betrokkenen zoals inwoners, gemeenteraad, inwoners zelf, de Wmo-adviesraad, WWB-adviesraad, dorpsplatforms en nog veel meer. Het is essentieel om in dit 'complexe speelveld' waarin alle partijen andere belangen hebben verantwoordelijkheden goed af te bakenen en verwachtingen zorgvuldig te managen. Een 'krachtenveldanalyse' in de voorbereiding is daarom belangrijk.

De actoren op een rijtje

Bij BP trajecten doen altijd verschillende groepen mee. In totaal onderscheiden we drie verschillende actoren verdeeld over drie 'belangenterreinen', te weten: 'vertegenwoordiging', 'participanten' en 'publieksgroepen'.

vertegenwoordiging	participanten	publieksgroepen
<u>Gemeente</u> College Medewerkers MT Teams	<u>Inwoners</u> Inwoners Instellingen Bedrijven Winkels Horeca	<u>Belangenverenigingen</u> Actiecomités Ouderenbonden Andere overheden (mogelijk Rijk, Waterschappen, Provincie)
<u>Gemeenteraad</u> Raad als geheel Raadsleden	<u>Intermediërende burgers</u> Dorpsplatforms Wmo-adviesraad WWB-adviesraad Monumentencommissie Wijkverenigingen Buurtverenigingen Straatforums Bestaande werk- en klankbordgroepen	<u>Pers</u> Journalisten

Krachtenveldanalyse in de voorbereiding

Van belang is om in de voorbereiding (zie ook Hoofdstuk 5) altijd bovenstaande 'krachtenveld' in kaart te brengen. Vragen die hierbij o.a. worden gesteld:

- Wie komen we in dit project tegen?
- Wie is waarvoor verantwoordelijk?
- Hoe liggen de belangen?
- Spelen er (mogelijk onderhuids) sentimenten bij specifieke actoren?
- Zijn er al specifieke denkrichtingen of verwachtingen bij de participanten?
- Hoe is de (grond)houding van specifieke actoren t.o.v. de gemeente?
- Is er 'oud zeer' bij specifieke actoren?
- Zijn er onder de publieksgroepen actoren die zich naar verwachting zullen verzetten?

3.9 Waar houden we o.a. rekening mee in de voorbereiding?

Vorbereiding

Een goede voorbereiding is het halve werk. De praktijk leert dat veel participatietrajecten mislukken omdat er zaken fout gaan die voorkomen hadden kunnen worden met een gedegen voorbereiding. Zo wordt bij wijkgerichte trajecten bijvoorbeeld nogal eens vergeten om vooraf gevoelens en sentimenten in de wijk te polsen. Soms zitten mensen of groepen met frustraties over de gemeente die niet zijn uitgepraat. Vandaar ook het belang van een goede krachtenveldanalyse (zie ook 3.8)

Als de gemeente bij een wijk gebonden traject de krachtenveldanalyse gaat maken, zal het hiervoor altijd aankloppen bij het dorpsplatform van die wijk. Dit om alvast gevoelens, wensen, meningen e.d. te polsen. Met name bij grote trajecten kan het zinvol zijn dat de ambtelijk projectleider ook bij relevante burgers uit de betreffende wijk gaat praten. Goede keukentafelgesprekken in de voorbereiding plaveien vaak het pad voor een soepel proces! (Voor de exacte stappen in de voorbereiding zie hoofdstuk 5)

“Het venijn zit’ m in de start!”

3.10 Wat is belangrijk als het gaat om organisatie en communicatie?

Organisatie

Organisatie qua taakverdeling

Bij grootschalige trajecten wordt een doorgaans stuurgroep (op beleidsniveau), een projectgroep (op operationeel niveau) en een klankbordgroep opgericht. Daarnaast wordt er een ambtelijk projectleider aangewezen. Bij kleinschalige trajecten volstaat het om alleen met een projectgroep te werken. De communicatieadviseur neemt altijd zitting in de projectgroep. De precieze invulling en verdeling van taken blijft altijd een situationele afweging afhankelijk van de financiën, de beschikbare tijd van betrokken personen etc.

Communicatie

Over de inzet van communicatiemiddelen

Communicatie bij participatie trajecten gebeurt altijd in nauw overleg met team Communicatie. De ambtelijk projectleider neemt in de voorbereiding met de communicatieadviseur door hoe en welke middelen er worden ingezet. Als blijkt dat BP

niet wenselijk is, dan wordt in overleg met de communicatieadviseur situationeel bepaald hoe er m.b.t. het onderwerp gecommuniceerd gaat worden. Ook de inzet van communicatiemiddelen en interventies als er wél BP plaatsvindt is een situationele afweging die uiteindelijk in samenspraak met de communicatieadviseur gemaakt wordt.

	Mogelijke communicatiemiddelen...
Om participanten uit te nodigen	Gemeentepagina, website, h-a-h brief, telefoon, twitter, mail
Om verslag te doen van een bijeenkomst	Gemeentepagina, website, h-a-h brief, nieuwsbrief, mail
Om participanten op de hoogte te houden	Gemeentepagina, website, h-a-h brief, nieuwsbrief, mail, facebook

Altijd blijven communiceren!

Belangrijk in een participatietraject is dat er altijd gecommuniceerd wordt. Te lange radiostilten zijn taboe! Op de momenten dat er niets inhoudelijks te melden is (bijvoorbeeld in een fase waarin de gemeente de plannen aan het maken is) moet gecommuniceerd worden wat de status van dat moment is. Op deze manier weten de participanten dat het onderwerp niet 'vergeten' is en dat de gemeente er mee bezig is.

3.11 Hoe gaan we de kennis die in de samenleving aanwezig is beter gebruiken?

Gebruik van aanwezige kennis en vaardigheden in de lokale samenleving

Binnen de gemeente en de raad bestaat de wens om de beschikbare kennis en vaardigheden van inwoners uit Renkum - waar mogelijk - efficiënt in te zetten bij het ontwikkelen van plannen en beleid. Er zijn tal van mensen met specifieke kennis op allerlei terreinen die de gemeente graag vrijblijvend zouden willen helpen. Denk bijvoorbeeld aan gepensioneerden met veel ervaring die het leuk vinden om hun kennis met de gemeente te delen en die de gemeente vanuit het algemeen belang graag van advies willen dienen. Als dit goed wordt georganiseerd kan de gemeente op effectieve wijze gebruik maken van de kwaliteit en kennis in de samenleving en tegelijkertijd kan in sommige gevallen bespaard worden op de inzet van externe deskundigen.

Gerichte oproep aan inwoners

De gemeente start met de opzet van een database van mensen die geïnteresseerd zijn om bij de ontwikkeling van specifieke plannen vrijblijvend als sparringpartner van de gemeente kunnen fungeren. Het is bijvoorbeeld mogelijk om via een enquête een soort oproep te doen. De bedoeling is om een database te krijgen met namen en daarachter de volgende informatie:

- In hoeverre en hoe vaak deze persoon met de gemeente zou willen en kunnen meepraten bij het ontwikkelen van plannen en beleid;

- Over welke onderwerpen, thema's of problematieken deze persoon graag zou willen meepraten;
- Wat de specifieke ervaringen en affiniteiten van deze persoon zijn.

Flexibele denktank

Met bovenstaande database beschikt de gemeente over een flexibele denktank. Bij specifieke onderwerpen kan de gemeente de database nalopen en kijken of er participanten op staan die veel kennis hebben van dat onderwerp. Afhankelijk van het onderwerp kan op deze manier snel en efficiënt een denktank worden samengesteld. Met deze database hebben beleidmakers van de gemeente een 'tool' om in voorkomende gevallen op een praktische, snelle en kwalitatieve manier input te genereren.

Hoofdstuk 4

Doorkijk naar de nieuwe rol van de gemeente

Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie

- De landelijke tendens van 'ombuigen' leidt er toe dat gemeenten voor meer zaken gebruik gaan maken van de kracht van de samenleving. Er wordt meer een beroep gedaan op individu en burger om zélf zaken te organiseren. In de praktijk zien we dat de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) al sterk die richting op gaat.
- Daarnaast zal de gemeente zelf - ingegeven door minder inkomsten vanuit het Rijk – in sommige gevallen een terugtrekkende beweging maken en zal vaker een beroep worden gedaan op de goede intenties van burgers (bijv. minder controles en meer vrijheden voor burgers e.d.) onder het mom: controle is goed, vertrouwen is beter! In de praktijk zien we deze tendens al terugkomen bij de invoering van de Wabo (omgevingsvergunning).
- Bovenstaande constatering leidt er toe dat groepen en individuen uit de samenleving 'automatisch' genoodzaakt zullen zijn en geprikkeld worden om zelf initiatieven te ontplooiën en dat groepen in de samenleving zich eerder zullen organiseren om zaken van de grond te krijgen .
- Dit betekent wezenlijk iets voor de rol van gemeente, bestuur en politiek in de samenleving. Gemeente, bestuur en politiek zullen niet lang meer bóven de samenleving staan maar er veel meer tussen. Ze zullen bij het maken en vaststellen van plannen en beleid veel meer dan voorheen moeten anticiperen, reageren en faciliteren in plaats van louter regisseren. Burgerparticipatie is straks geen instrument meer maar een 'natuurlijke' manier van werken i.p.v. dat de overheid met burgers participeert, gaat de burger met de overheid participeren.

Van zenden naar faciliteren

- Bij de meeste trajecten is de overheid de initiatiefnemer, de zender. Burgerparticipatie was in het verleden meestal gericht op het verkrijgen van draagvlak voor plannen die we bij de overheid bedenken. Te weinig is de overheid gewend om aan te sluiten bij initiatieven die in de samenleving zelf worden genomen. Het zal steeds meer voorkomen dat de overheid zelf moet participeren bij plannen en initiatieven van de burgers. Dit is misschien wel de grootste uitdaging voor de komende jaren: hoe kan je als overheid aansluiten bij de dynamiek en de initiatieven die plaatsvinden in de samenleving?

- Dit betekent ruimte geven aan initiatieven van burgers, maar hoe doe je dat? Wat is 'faciliteren' eigenlijk? Het is vooral een oefening in ruimte geven. Ruimte vanuit ambtenaren door het initiatief niet over te nemen (of dood te knuffelen). Ruimte en flexibiliteit in budgetten, ruimte in regels en ruimte voor diversiteit, variëteit en ongelijkheid (differentiatie).
- Een proactieve houding van ambtenaren is daarbij van belang: zoek de initiatieven op en kijk hoe je ze verder kan helpen. Zorg ervoor dat de initiatiefnemer geen last heeft van de bureaucratie, help bij het zoeken naar passende financiering en zoek actief verbinding met partijen die ondersteuning kunnen bieden. Wat moet je vooral niet doen: overnemen, doodknuffelen, van kastje naar muur sturen, bureaucratiseren, alleen vanuit eigen koker reageren of werken met een blauwdruk.

Voorbeelden:

- Jongerenorganisaties zelf de jongerensite van de gemeente laten beheren om de doelgroep beter te binden en boeien.
- Dorpsbewoners die zelf een nieuwbouwwijk bouwen.
- Wijkbewoners die energie leveren voor de straatverlichting

Groeipad

Gemeente, bestuur en politiek zullen in de komende jaren steeds meer (moeten) toegroeien naar de nieuwe realiteit van 'overheidsparticipatie'. Met deze beleidsnotitie maakt de gemeente een eerste stap naar een professioneel beleid als het gaat om de interactie met burgers. Dat is een goede opmaat naar de 'nieuwe realiteit' die zich steeds vaker en intensiever gaat openbaren. Door op een gedegen en weloverwogen manier met burgerparticipatie aan de slag te gaan op de wijze zoals omschreven in deze notitie, zullen gemeente, bestuur en politiek in hun nieuwe rol kunnen groeien.

Borging in organisatie

In de komende periode zullen het vooral de (ambtelijk) medewerkers zijn die in participatietrajecten het visitekaartje van de gemeente zijn. Het is van belang dat deze medewerkers empathisch zijn, dat ze inwoners en specifieke situaties goed aanvoelen, dat ze flexibel zijn, dat ze helder communiceren en dat ze verbinding kunnen maken met groepen en individuen. De gemeentelijke organisatie heeft op dit terrein reeds de nodige stappen gezet. Zo is de organisatie van enigszins introvert aan het veranderen naar klantgericht. Medewerkers worden getraind om met de burgers mee te denken en te zoeken naar oplossingen in plaats van te wijzen op de onmogelijkheden. Om BP ook in de toekomst tot een succes te maken wordt deze ontwikkeling verder voortgezet.

Evaluatie

Vanaf juli 2012 zijn de doelen, toetsingscriteria, de modellen, de richtlijnen en het stappenplan leidend voor de wijze waarop BP trajecten in Renkum worden aangepakt.

Evaluatie vindt plaats op twee manieren:

- 1) Na elk BP Traject : een evaluatie van het specifieke traject
- 2) Een algemene evaluatie over twee jaar: in hoeverre behoeven de richtlijnen uit deze notitie bijsturing?

Ad 1: Evaluatie na een project

Bij de BP projectevaluatie wordt gezocht naar een antwoord op o.a. de volgende vragen:

Externe focus

- In hoeverre zijn de participanten tevreden met het eindresultaat?
- In hoeverre zijn de participanten tevreden over de participatie?
- Wat vonden de participanten vooral wat goed/niet goed ging?

Interne focus

- Wat uit het projectplan heeft goed gewerkt of goed uitgekapt?
- Wat uit het projectplan heeft niet goed gewerkt of goed uitgekapt?
- Hoe soepel/niet soepel verliep het project en waar lag dat aan?

Ad 2: Algemene evaluatie over twee jaar

Externe focus

- In hoeverre zijn de participanten tevreden over de eindresultaten van de verschillende BP projecten? (een totaal van alle projectevaluaties)
- In hoeverre zijn de participanten tevreden over de wijze waarop de gemeente BP trajecten aanpakt en uitvoert? (een totaal van alle projectevaluaties)
- Waar hadden de participanten in de afgelopen jaren het meest kritiek op en wat vonden ze juist goed gaan? En wat waren hierbij de argumenten? (een totaal van alle projectevaluaties)

Interne focus

- Hoe goed konden organisatie, college en raad uit de voeten met de richtlijnen uit de beleidsnotitie BP?
- Waar zaten eventuele knelpunten?
- Hoe en in welke mate worden de richtlijnen uit de beleidsnotitie BP bijgesteld?

Hoofdstuk 5

Stappenplannen, checklists en stroomdiagrammen

Status van dit stappenplan

Dit stappenplan inclusief checklists geeft voor betrokkenen richting en houvast bij het maken van afwegingen in de voorbereiding, het bepalen van de participatiestappen etc.

< **initiatiefase** >

1. Bepaal of het **onderwerp geschikt** is voor burgerparticipatie. Doorloop de criteria:
 - is er raakvlak met belevingswereld bewoners?
 - is het eindresultaat relevant, concreet of zichtbaar?
 - is het onderwerp behapbaar of behapbaar te maken?
 - kunnen (enkele van) de vier hoofdoelen van burgerparticipatie bereikt worden?
 - zijn er bezwaren of klachten te verwachten en wat komt er uit de afweging?
 - mate van weerstand?
 - hoe vaak is er al geparticipeerd?
 - is er voldoende tijd?
 - kunnen verwachtingen waargemaakt worden?

2. Komt er een 'ja' uit: Opstellen beknopte **initiatiefnota** met verzoek om eerste stappen van de voorbereidende fase op te starten.

Zo nee: maak een afspraak bij team Communicatie om je te laten adviseren over de rol van communicatie bij je plan of project

< voorbereidende fase >

1. Instellen **initiatiefgroep** en aanwijzen (**ambtelijk**) **projectleider** om voorbereidende fase in te vullen. Houd deze groep praktisch: de projectleider en een communicatieadviseur volstaat in de meeste gevallen.

2. In kaart brengen **voorgeschiedenis**. Hebben inwoners al eerder met het onderwerp te maken gehad? Zijn er gevoeligheden? Is er bestaand beleid dat van invloed kan zijn? Desgewenst gaan de projectleider en / of de communicatieadviseur op bezoek bij relevante actoren (kunnen ook buurtbewoners of buurtverenigingen zijn) om sentimenten te peilen.

3. **Houd een krachtenveldanalyse:**
 - Wie komen we in dit project tegen?
 - Wie is waarvoor verantwoordelijk?
 - Hoe liggen de belangen?
 - Spelen er (mogelijk onderhuidse) sentimenten bij specifieke actoren?
 - Zijn er al specifieke denkrichtingen of verwachtingen bij de participanten?
 - Hoe is de (grond)houding van specifieke actoren t.o.v. de gemeente?
 - Is er 'oud zeer' bij specifieke actoren?
 - Zijn er publieksgroepen die zich naar verwachting zullen verzetten?

4. **'Go or no go' beslissing**. Is het op basis van stappen 1 t/m 3 nog steeds een goed idee om BP toe te passen? Zo nee: ga naar team Communicatie voor een advies over de communicatie rondom je project. Zo ja: ga naar stap 5.

5. **Keuze** voor een specifiek **participatiemodel** (zie 3.5).

6. **Onderverdeling in thema's.** (zie 3.7) Zorg ervoor dat de thema's (en eventuele sub thema's) begrijpelijk en concreet zijn.

7. **Afbakenen bandbreedte binnen de thema's.** (zie 3.7) Welke mogelijkheden zijn bij voorbaat uitgesloten? (bijv. om financiële of andere redenen).

8. Bepalen **strategie** en **aanpak** voor de interactieve fase. Hoe ga je de communicatieve opgave invullen? Welke partners zijn nodig voor de interactieve fase? Werkbare planning maken. Helder afbakenen taken en verantwoordelijkheden.

9. **Instellen stuurgroep** (beleidsniveau) en **projectgroep** (operationeel niveau). Sommige personen (bv. projectleider, communicatieadviseur) zullen in beide groepen zitting nemen. Denk ook aan de vertegenwoordigers van bijvoorbeeld dorpsplatforms, adviesraden of overige partijen.

10. **Opstellen startnotitie** om draagvlak te creëren bij de raad en om budget te verkrijgen. Onderdelen: samenvatting voorstel, achtergronden, actoren, keuze participatiemodel, mate van participatie, organisatie, besluitvorming, plan van aanpak voor communicatie en organisatie, fasering en begroting.

< interactieve fase >

Uitvoeren plan van aanpak. Bij het coproductiemodel worden meestal de volgende stappen doorlopen in de communicatie. Voor het reactie- en inventarisatiemodel kunnen sommige stappen worden weggelaten.

1. Aankondiging participatietraject

Doel: informeren, positieve houding creëren en betrokkenen mobiliseren.

Belangrijk aandachtspunt: verwachtingen helder maken (o.a. waarover mogen de inwoners mee gaan praten, hoe vindt besluitvorming plaats?).

Mogelijke werkvormen: n.v.t.

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief huis-aan-huis, website, gemeentepagina, persberichten, Twitter

2. Inventarisatie

Doel: inventariseren gevoelens, wensen, problemen, creëren positieve houding betrokkenen

Mogelijke werkvormen: enquête(s), mogelijk gesprek met dorpsplatform

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief huis-aan-huis met enquêteformulier, enquête op website, persberichten, mogelijk Twitter

3. Eerste participatiebijeenkomst

Doel: in interactie met participanten in beeld brengen mogelijke oplossingen, betrokkenheid en actieve deelname stimuleren

Mogelijke werkvormen: werkateliers, stickermethode, bekende Nederlander etc.

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief huis-aan-huis met uitnodiging avond, uitnodiging via website, affiches/posters, persberichten, Twitter

4. Terugkoppeling resultaten eerste bijeenkomst

Doel: terugkoppeling inventarisatie en verdere inventarisatie, ook niet-actieven bij het proces betrekken en zichtbaar maken dat het proces daadwerkelijk interactief is

Mogelijke werkvormen: n.v.t.

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief huis-aan-huis, website, persberichten

5. Intensieve interactie met gesprekspartners/klankbordgroep

Doel: planvorming, verankering betrokkenheid en draagvlak, 'mede-eigenaar' maken van de oplossing, kwaliteitsverhoging

Mogelijke werkvormen: werkateliers, stickermethode, bekende Nederlander etc.

Communicatiemiddelen: geen

6. Inloopdagen

Doel: presentatie plannen, draagvlak creëren bij en instemming krijgen van betrokkenen, kwaliteitsverhoging plannen

Mogelijke werkvormen: looproute met presentatiepanelen

Communicatiemiddelen: o.a. inloop dag, uitnodiging website, uitnodiging nieuwsbrief, persbericht, panelen en andere presentatiemiddelen

7. Terugkoppeling inloopdagen

Doel: presentatie resultaten, draagvlak creëren bij en instemming krijgen van betrokkenen

Mogelijke werkvormen: n.v.t.

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief, website, persbericht, gemeentepagina

8. Afrondende planvorming met gesprekspartners/klankbordgroep

Doel: afronding proces, draagvlak, instemming 'mede-probleemeigenaar' krijgen

Mogelijke werkvormen: o.a. bijeenkomsten met gesprekspartners/klankbordgroep

Communicatiemiddelen: o.a. bijeenkomsten met gesprekspartners/klankbordgroep

9. Presentatie voorlopig plan

Doel: afronding proces, draagvlak creëren en instemming krijgen van betrokkenen, alle partijen informeren

Mogelijke werkvormen: n.v.t.

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief, website, gemeentepagina, persberichten

10. Afsluiting interactieve fase

Doel: afronding proces, draagvlak verankeren

Mogelijke werkvormen: eindpresentatie op het gemeentehuis

Communicatiemiddelen: o.a. nieuwsbrief, website, gemeentepagina, persberichten, bijeenkomst met betrokkenen

< *besluitvorming* >

1. **Besluitvorming** door raad, college of inwoners (referendum).
2. **Informereren betrokkenen** over (formele) besluitvorming. Ben je ervan bewust dat het publiek mogelijk andere belangen heeft en dat sommige zaken gevoelig liggen. Beperk je dus niet tot een (rationele) argumentatie, denk ook aan zaken als empathie, tact en gevoel.
3. **Eventuele formele inspraak**

< *uitvoerende fase* >

1. **Betrokkenen goed op de hoogte blijven houden** van ontwikkelingen en steeds verband leggen tussen wat de inwoners mee hebben bedacht en het uiteindelijke resultaat; dit zorgt ervoor dat het draagvlak in stand blijft!

< *evaluatie* >

1. **Evalueer** hoe **het participatietraject is verlopen en informeer de raad hierover.**

Bijlage A:

Mogelijke werkvormen en tools

Er zijn honderden werkvormen beschikbaar voor BP. In diverse publicaties worden ze uitvoerig beschreven. Het voert te ver om al deze werkvormen in dit handboek te beschrijven. Een handige website waarin tientallen werkvormen worden beschreven is www.participatiewijzer.nl

Op deze website worden o.a. de volgende werkvormen toegelicht:

- [CREATIEVE CONCURRENTIE](#)
Bij Creatieve Concurrentie worden beleidsopties helder doordat met elkaar concurrerende projectgroepen gelijktijdig ideeën ontwikkelen.
- [META-PLAN](#)
Het Metaplan is een methode om snel ideeën te verzamelen, te delen en te prioriteren.
- [INSPIRATIEBEZOEK](#)
Een inspiratiebezoek is geen op zichzelf staande methode, maar is onderdeel van een groter traject.
- [WIJKCHEQUES](#)
Bewoners krijgen een budget waarmee zij zelf ideeën wensen met betrekking tot de leefbaarheid in hun werk kunnen realiseren.
- [OLYMPIADE CONFERENTIE](#)
Het centrale idee van een Olympiade conferentie is dat verschillende groepen een vraagstelling steeds meer in de diepte gaan benaderen.
- [PREFERENTIEMETER](#)
Met de digitale preferentiemeter wordt gemeten welke prioriteiten burgers, deskundigen en bestuurders toekennen aan verschillende voorstellen.
- [VEILING](#)
De veiling is een methode die gebruikt kan worden wanneer keuzes moeten worden gemaakt over het behouden of wegdoen van bepaalde elementen.
- [PRAATCAFÉ](#)
Het Praatcafé is een methode waarbij een cafésfeer gecreëerd wordt en deelnemers rond tafeltjes over een probleem discussiëren.

- GIBSONMETHODE
De Gibsonmethode is een methode waarbij deelnemers aan de hand van stellingen hun mening over een bepaald onderwerp laten zien.
- AMBASSADEURSNETWERK
Een ambassadeursnetwerk bestaat uit sleutelfiguren in een sector van de samenleving. Ze werven mensen voor een bepaald plan of idee.
- BURGERADVIESKRING
Een burgeradvieskring buigt zich over een specifiek probleem dat in een bepaalde buurt speelt en geeft een advies aan de gemeente of woningcorporatie.
- MOTIEMARKT
Op deze markt kunnen raadsleden ideeën 'kopen' van burgers.
- CHARETTE
Multidisciplinaire bijeenkomst waarbij deelnemers uit verschillende subgroepen van de samenleving in korte tijd consensus bereiken.
- BRONMETHODIEK
Methode om de wensen en verwachtingen van een bepaalde doelgroep helder te krijgen.
- PALED-METHODE
De Paled-methode (Plan van Actuele Leefbaarheidsdoelen) brengt de ideeën van dorpsbewoners over de leefbaarheid van hun dorp in kaart.
- OUDERENPROOF
Een methode waarbij ouderen en hun belangenorganisaties in kaart brengen wat er nodig is om gezond en prettig oud te worden in hun wijk of dorp.
- DORPSWAARDERING OF DORPSBLIK
Het dorpsblik is een zeer grondige manier om met behulp van een schriftelijke enquête inzicht te verkrijgen in de leefbaarheid en in de wensen van de inwoners van een dorp of wijk.

Naast de werkvormen zoals genoemd op deze website worden bestaat er o.a. ook de mogelijkheid de burgers te vragen naar een standpunt. Hoewel er van "participeren" weinig sprake is kan ook deze vorm gezien worden als een - beperkte vorm van - burgerparticipatie. Voordat deze methode kan worden toegepast dient echter eerst een "verordening burgerparticipatie" te worden vastgesteld.

- REFERENDUM (of VOLKSRAADPLEGING)
Letterlijk 'volksstemming'. Bij een referendum vraagt de gemeente de inwoners om te stemmen over een bepaald raadsvoorstel, bijvoorbeeld over de

sluitingstijden van de cafés. Meestal maakt een gemeenteraad van te voren een afspraak in hoeverre ze zich aan de uitslag zal houden. Als een referendum bindend is (waarbij meestal een voorwaarde is dat de opkomst minstens 30% is van de mensen die kunnen stemmen, de stemgerechtigden) dan betekent dat, dat de uitslag beslissend is voor wat de gemeente verder zal doen (bijvoorbeeld café's langer open laten gaan, of juist niet).

Op de volgende pagina's wordt ingegaan op een aantal veelgebruikte werkvormen.

Evaluatieformulier

Het is wenselijk om 'standaard' na elke participatiebijeenkomst de aanwezigen een kort evaluatieformulier te laten invullen (vlak voordat ze naar huis gaan). Dit formulier omvat vier of vijf gesloten vragen en het invullen kost de deelnemer niet meer dan een minuut. Het verwerken van de gegevens kost de gemeente hooguit een half uur. De uitkomsten geven een goed beeld van hoe de participanten de avond hebben ervaren, hoe ze er in staan en hoe groot (of minder groot) het vertrouwen is in een goede afloop. Het geeft de gemeente inzicht in die zaken die mogelijk beter of anders kunnen maar het kan ook een bevestiging zijn dat de deelnemers de aanpak van de gemeente waarderen.

Voorbeeld mogelijke vragen na een eerste participatiebijeenkomst:

- 1) Hoe vond u dat de avond georganiseerd was?
 - Goed
 - Redelijk
 - Niet goed

- 2) Heeft u voldoende mogelijkheden gehad om uw mening/ideeën in te brengen?
 - Ja
 - Redelijk
 - Nee

- 3) Heeft u er vertrouwen in dat de gemeente iets met uw inbreng doet?
 - Ja
 - Enigszins
 - Nee

- 4) Heeft u nog opmerkingen of suggesties?

Evaluatieformulier met waarderingsvraag

Als een traject bestaat uit meerdere participatieomente/avonden, dan zou op de laatste avond gevraagd kunnen worden naar de mate waarin het gehele traject door de deelnemer wordt gewaardeerd.

Voorbeeld:

U heeft drie participatieavonden bijgewoond. Wilt u de mate waarin u tot dusverre tevreden bent over dit participatietraject uitdrukken in een cijfer van 0 tot 10?

Enquêtes

Bij BP trajecten worden vaak enquêtes uitgezet. Zo zijn er de volgende mogelijkheden:

	Vroeg in het interactieve proces	Later of na het interactieve proces
reactie	-	Om een plan of scenario's voor te leggen en te laten beoordelen door de respondenten/participanten
inventarisatie	Om inhoudelijke input te genereren voor een plan; welke wensen en behoeften leven er waar we rekening mee kunnen houden bij het uitwerken van het (beleids)plan? of... Om alvast een globaal beeld te krijgen bij wat er leeft en wat er speelt: dit om enige richting te kunnen geven aan de eerste bijeenkomst	Om scenario's voor te leggen en te laten beoordelen (scenario's die tot stand zijn gekomen mede op basis van input door een eerdere enquête of een eerste participatiebijeenkomst Om het plan en/of het proces te evalueren
coproductie	Om inhoudelijke input te genereren voor een plan; welke wensen en behoeften leven er waar we rekening mee kunnen houden bij het uitwerken van het voorlopige (beleids)plan waar in later stadium nog over geparticipeerd gaat worden? of... Om alvast een globaal beeld te krijgen bij wat er leeft en wat er speelt: dit om enige richting te kunnen geven aan de eerste bijeenkomst	Om scenario's voor te leggen en te laten beoordelen (scenario's die tot stand zijn gekomen in interactie met de participanten) Om het proces te evalueren

In participatietrajecten is het in veel gevallen verstandig om enquêtes te maken met gesloten vragen. Nuances, opmerkingen en toevoegingen kunnen immers altijd nog gemaakt worden in één van de participatiebijeenkomsten. De vragen in de enquête worden onderverdeeld onder de thema's die de gemeente in de voorbereiding heeft afgebakend. Voor de respondent is dan direct duidelijk binnen welke thema's er geparticipeerd kan worden. Het verdient aanbeveling om (als één van de laatste vragen) de verschillende thema's door de respondent t.o.v. elkaar te laten wegen. Op deze manier krijgt de gemeente al vroeg in het proces een beeld welke thema's bij de participanten het meeste prioriteit hebben of welke thema's het 'belangrijkst' worden gevonden.

Werkateliers

De meest gebruikte werkvorm bij BP trajecten zijn werkateliers in diverse soorten en maten. Afhankelijk van het onderwerp en het aantal aanwezigen kan gekozen worden om met groepen te werken of met duo's. Onderstaand twee voorbeelden en mogelijkheden op een rijtje. Het zijn voorbeelden uit de praktijk:

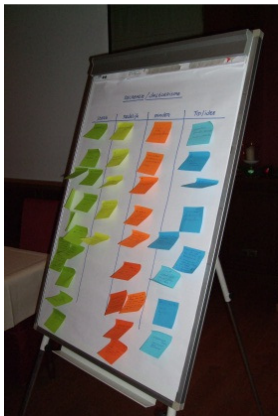
Onderwerp: herinrichting ruimtelijke inrichting van een buurt (8 straten)

Bij de herinrichting van een wijk (co-productiemodel) is er voor gekozen om elke straat zijn eigen tafel te geven. Op deze tafel lag een enorm vel met daarop de straat (op juiste schaal) afgebeeld. De deelnemers mochten (met stiften) blanco hun eigen straat herindelen en kregen daarvoor een aantal kaders en richtlijnen mee. Ondertussen liep er een stedenbouwkundige rond om de groepen te helpen en vragen te beantwoorden. Interessant zijn de diepgaande discussies tussen de deelnemers bij het maken van afwegingen; ze krijgen hierdoor meer gevoel bij wat het betekent om keuzes te maken en zien in dat het niet mogelijk is om het altijd iedereen naar de zin te maken.

Onderwerp: met jongeren ontwikkelen van een jeugdhonk

Bij het ontwikkelen van een jeugdhonk zijn jongeren gevraagd om samen met de architect na te denken over de indeling van het gebouw en de inrichting van de ruimten. Alleen de casco afmetingen van het gebouw stonden vast. Er zijn toen duo's geformeerd die met een blanco plattegrond van het gebouw (zonder tussenmuren) aan de slag zijn gegaan. Er is een soort van 'competitie' van gemaakt waarin de duo's zelf voorstellen mochten maken voor de indeling én waarin ze met 'voorbedrukte stukjes karton' (banken, stoelen, tafels, kapstukken, een bar, een podium etc.) zelf e.e.a. konden inrichten. De duo's werden hierbij geholpen en geadviseerd door de architect. De duo's hebben elk hun voorstel gepresenteerd en uiteindelijk hebben ze aan de hand van een puntentoekenning één voorstel gekozen. Dit voorstel is vervolgens door alle participanten in een aantal sessies verder uitgekristalliseerd.

Stickermethodiek

De werkvorm met stickers wordt vaak gebruikt in participatietrajecten. De methodiek is vooral geschikt als generator van input bij het inventarisatiemodel en het coproductiemodel. De bedoeling is dat mensen per thema aangeven wat ze op dit moment goed vinden (groen), wat ze een aandachtspunt vinden (geel), wat ze voor ideeën en tips hebben (blauw) en wat ze op dit moment niet goed vinden (rood). Op het betreffende briefje beschrijft de deelnemer zijn motivatie. Op deze manier ontstaat snel een visueel beeld van hoe de participanten over het thema denken (een kluwen met rode briefjes toont aan dat mensen over veel aspecten binnen dit thema niet tevreden zijn) en bovendien geven de beschrijvingen de nodige input voor de makers van de plannen.

Bijvoorbeeld: onderstaand een weergave van wat een bewoner heeft ingevuld bij een participatietraject rondom de ontwikkeling van een nieuw speeltuin bij het thema: 'speeltoestellen'.

goed	Ik zie dat veel kinderen gebruik maken van de grote schommels. Het zijn veelgebruikte speeltoestellen.
aandachtspunt	Er staan redelijk wat speeltoestellen op het speelterrein. Toch is het wat veel van het zelfde. Weinig diversiteit.
idee of tip	We missen een klimhuisje in onze speeltuin. Ik denk dat veel kinderen dit leuk zouden vinden.
niet goed	De speeltoestellen zijn niet gemaakt van stevig materiaal. Soms breken handvatten af en dat zorgt voor gevaarlijke situaties.

Looproute met presentatiepanelen

Na één of twee participatiebijeenkomsten volgt er in de meeste gevallen een terugkoppelingsbijeenkomst waarin de participanten hun inbreng kunnen terug zien in (voorlopige) plannen of scenario's. Er zijn goede ervaringen met 'inloopavonden' waarin mensen langs een aantal tafels een route 'bewandelen' met (kartonnen) presentatiepanelen. Op deze panelen worden (in woord en beeld) de belangrijkste hoofdlijnen van de plannen gepresenteerd. Van belang hierbij is dat de participanten duidelijk kunnen lezen of zien wat er precies met hun inbreng is gedaan. Meestal wordt met een groene kleur aangegeven welke wensen of ideeën zijn meegenomen en in rood welke niet zijn meegenomen. Bij de laatste wordt ook beargumenteerd waarom dat zo is. Bij de avond lopen ook een aantal medewerkers rond om zaken toe te lichten, vragen te beantwoorden en opmerkingen te verwerken.

Voorbeeld van een tekst op een presentatiepaneel:

Er is tegemoet gekomen aan de wens van 80% van de participanten om de Koestraat te asfalteren. Er is niet tegemoet gekomen aan de wens van een meerderheid om duurder 'fluisterasfalt' aan te leggen. Dit asfalt heeft pas een geluidsreducerend effect bij een snelheid van 100 km/uur terwijl in de Koestraat niet harder gereden mag worden dan 50 km/uur.

Bijlage B:

Citaten verschillende partijen 'in aanloop' naar deze notitie

Een aantal citaten uit gesprekken met raadsleden

- "Er zijn binnen de gemeente goede ervaringen met trajecten waar burgers van het begin af aan bij betrokken zijn. "Beginspraak werkt goed."
- "De gemeente moet assertief reageren op spontane initiatieven vanuit de samenleving. Enerzijds moet gekoesterd (en gestimuleerd) worden dat deze initiatieven er zijn maar anderzijds moet hier ook regie op worden gevoerd."
- "De dorpsplatforms of wijkverenigingen kunnen een belangrijke rol vervullen bij BP-trajecten die over hun eigen kern gaan. Dan kunnen ze een goede intermediair zijn tussen de kern en de gemeente en kunnen ze fungeren als ambassadeur voor hun kern."
- "E.e.a. moet dan wel gebeuren onder regie van de gemeente; wensen of initiatieven van de dorpsplatforms moeten passen binnen beleid, kaders en financiële mogelijkheden die de raad heeft vastgesteld."

Een aantal citaten uit gesprekken met collegeleden

- "Kennis die 'verspreid in de samenleving' bij tal van individuen, groeperingen e.d. aanwezig is, moeten we als gemeente beter benutten. Zo kunnen er op verschillende beleidsterreinen mogelijk Renkumers worden ingeschakeld als een soort van denktank bij het ontwikkelen van plannen of beleid."
- "BP moet weloverwogen worden opgenomen in onze beleidscyclus en de projectenmethodiek. E.e.a. moet op elkaar afgestemd zijn."

Een aantal citaten uit gesprekken met medewerkers

- "De gemeente moet helder hebben hoe er met verschillende doelgroepen wordt gecommuniceerd als niet wordt gekozen voor BP. Wat doen we dan wel? Welke middelen zetten we dan in?"
- "Er moet duidelijkheid komen over terminologie. Wat is het verschil tussen bewonersparticipatie, cliëntenparticipatie en burgerparticipatie?"
- "Hoe ga je om met situaties dat burgers langdurig (jarenlang) zitting hebben in een adviesgroep of een klankbordgroep? Is dat ook nog BP?"
- "En hoe voorkom je dat er te lang radiostilten zijn zodat de betrokkenheid van mensen als een nachtkaaars uitgaat?"

Een aantal citaten uit gesprekken met de dorpsplatforms

- "Over het algemeen zou de gemeente wat meer open mogen staan voor BP. BP is geen bedreiging maar juist een kans."
- "We hebben soms het gevoel dat we door het bestuur onvoldoende op waarde worden geschat. Zonder een vierde bestuurslaag te willen zijn kunnen wij een reële rol spelen als een soort intermediair tussen bewoners en gemeente."
- "Burgers in Renkum moeten eerder en vaker worden betrokken bij het maken en uitwerken van essentiële plannen en beleidsvoornemens. Nu worden onze burgers in veel gevallen alleen geïnformeerd als de besluiten zijn gevallen."
- "Bij het ontwikkelen van plannen en beleid moet de gemeente zich altijd afvragen of BP gewenst is. In Renkum passen we altijd BP toe, tenzij...."

Bijlage C:

Rol en verantwoordelijkheden gemeente

(met gemeente wordt in deze context bedoeld: de ambtelijke organisatie i.o.v. het college)

Algemeen

De gemeente zal inwoners vaker en intensiever betrekken

De gemeente zal kritischer dan voorheen nagaan welke onderwerpen voor burgers belangrijk zijn en zal alert zijn op mogelijkheden om inwoners te betrekken. Deze alertheid wordt o.a. geborgd door medewerkers structureel een communicatie / BP-paragraaf te laten invullen bij elke (beleids)nota die zij schrijven en door hen de checklist BP te laten doorlopen (zie hoofdstuk 5).

Formeel kan de gemeente (in dit geval specifiek het college) autonoom opereren

Formeel gezien kunnen we volgens de letters van het in 2002 ingevoerde dualisme stellen dat het college eigenstandig BP-trajecten kan initiëren en uitvoeren en ook zelf mag beslissen over de uitkomsten, mits deze binnen de door de raad vastgestelde kaders passen.

De gemeente is regisseur

De gemeente is de partij die BP-trajecten regisseert, bewaakt en de deelnemers en andere relevante actoren actief informeert over ontwikkelingen. De gemeente zal ook de specifiek te kiezen BP-vorm aandragen. Uiteindelijk zal het college bevoegd zijn *binnen* de kaders van het BP-traject knopen door te hakken. Dat wil echter niet zeggen dat ze hiermee altijd bevoegd is het 'uiteindelijk voorstel' uit te laten voeren. In sommige gevallen ligt de eindbeslissing formeel bij de gemeenteraad.

De gemeente informeert de raad voortdurend bij een BP-traject

Ondanks dat BP-trajecten autonoom door de gemeente kunnen worden ontwikkeld en uitgevoerd, kunnen en mogen deze trajecten niet los worden gezien van de gemeenteraad. Als volksvertegenwoordiger is het voor de gemeenteraad essentieel om te weten waar inwoners met de gemeente over mee kunnen praten en denken. De gemeente zal de gemeenteraad dan ook in alle gevallen informeren over en op de hoogte houden van BP-trajecten. Deze informatiestroom (van gemeente naar raad) bestaat standaard uit:

a) Raadsvoorstellen voorzien van communicatie / BP-paragraaf

In de raadsvoorstellen wordt standaard een paragraaf opgenomen over burgerparticipatie, zoals ook de financiële paragraaf nu wordt ingevuld. Als in het raadsvoorstel wordt aangegeven dat participatie wenselijk is, moet de paragraaf worden voorzien van een globaal plan van aanpak (*zie ook 1.4*).

b) Vóór BP-traject aankondiging via email/brief aan griffie

Een email en een brief gericht aan de griffie (als intermediair) waarin de gemeente aankondigt van plan te zijn een BP-project te organiseren. In deze brief wordt kort en kernachtig aangegeven wat de belangrijkste redenen zijn om voor het betreffende beleidsplan of project BP toe te passen.

c) De gemeente informeert de raad d.m.v. voortgangsberichten

Om de raad op de hoogte te houden van de stand van zaken van een BP-traject, verstuurt de gemeente voortgangsberichten.

d) Na participatiebijeenkomst terugkoppeling aan griffie

Op internet of intranet wordt mogelijk een plek ingericht waar alle informatie over de diverse BP-trajecten overzichtelijk op een rijtje komt te staan. Na elke BP-bijeenkomst ontvangt de griffie een e-mail met een link naar de nieuwe informatie. Let wel: raadsleden willen graag op hoofdlijnen worden geïnformeerd. Het is dus niet de bedoeling dat er bij elke 'kleine' gebeurtenis naar de raad wordt gemaïld.

C 1: Rol gemeente tijdens initiatiefase

De gemeente doorloopt de checklist

Na het doorlopen van de checklist ontstaat een beeld of BP in de betreffende situatie gewenst c.q. verstandig is. Als blijkt dat BP niet gewenst is, dan zal de gemeente zich beperken tot communicatie over het betreffende project met verschillende doelgroepen. Hiervoor zal wellicht een communicatieplan worden opgesteld.

De gemeente stelt een initiatiefnota op

Als blijkt dat BP wel geschikt is of kan zijn, dan zal de verantwoordelijk medewerker een initiatiefnota opstellen waarin de eerste drie stappen van de voorbereidende fase worden uitgevoerd. Deze eerste drie stappen behelzen o.a. een inventarisatie bij relevante actoren. Hieruit kan blijken dat BP nog steeds gewenst is. In dat geval worden ook de overige zeven stappen van de voorbereidende fase doorlopen. Als uit de eerste drie stappen (de inventarisatie) blijkt dat BP alsnog niet gewenst is, dan zal de gemeente zich beperken tot communicatie met relevante doelgroepen. In dat geval zijn de (financiële) investeringen relatief beperkt gebleven.

C 2: Rol gemeente tijdens voorbereidende fase

De gemeente is verantwoordelijk voor de voorbereiding

Gezien de regisseursfunctie van de gemeente ligt het voor de hand dat het college en de gemeentelijke organisatie de belangrijkste rol spelen in de voorbereiding van een BP-traject. Bij het doorlopen van de stappen in de voorbereiding kan de gemeente kijken naar alle relevante informatie waarover de gemeente (het vanuit zijn functie) ook de

beschikking heeft. En zodoende is de gemeente als geen ander in staat de voorbereiding zorgvuldig - en rekening houdend met vele aspecten – te doorlopen.

De gemeente verplicht zich iets te doen met de inbreng van participanten

De gemeente moet er vooraf zeker van zijn dat met de inbreng van participanten kan worden voldaan aan het realiseren van de algemene doelen. Te allen tijde moet voorkomen worden dat deelnemers alleen voor de vorm worden betrokken. De ervaring leert dat participanten zich niet makkelijk om de tuin laten leiden (ze voelen dat feilloos aan) en het is bovendien funest voor het vertrouwen van deelnemers in de gemeente. De gemeente moet participanten dan ook altijd informeren over de wijze waarop het de inbreng van participanten in het 'voorlopige plan' (heeft) verwerkt.

De gemeente kiest per traject voor een passend BP-model

Afhankelijk van de complexiteit van het onderwerp, de beschikbare tijd, financiële mogelijkheden e.d. kan de gemeente kiezen uit drie participatiemodellen om participanten te betrekken bij het ontwikkelen van plannen of beleid. Deze modellen staan beschreven in hoofdstuk 3.5.

De gemeente definieert thema's en bepaalt bandbreedten

Zie 3.7

De gemeente verplicht zich zorg te dragen voor een gedegen projectorganisatie

In de meeste gevallen zal de projectorganisatie bestaan uit een op hoofdlijnen sturende stuurgroep (met daarin verantwoordelijk medewerkers en bij 'politiek gevoelige' onderwerpen wellicht een wethouder), een materiedeskundige en een communicatieadviseur. In de stuurgroep zitten géén inwoners. Daaronder komt een projectgroep die met name verantwoordelijk is voor de operationele zaken. Ook hierin zitten medewerkers, eventueel een externe materiedeskundige en een communicatieadviseur (dat kunnen dezelfde zijn als in de stuurgroep). In de projectgroep kunnen overigens wél inwoners deelnemen. Soms zal er ook een klankbordgroep worden geformeerd. Deze bestaat in de meeste gevallen uit vertegenwoordigers van de participanten. Vaak zijn dat (actieve) buurtbewoners, voorzitters van dorpsplatforms, bestuursleden van verenigingen of instellingen, etc.

De gemeente raadpleegt bij wijk en dorps gebonden trajecten eerst de dorpsplatforms

Als de gemeente van plan is om een wijk gebonden participatietraject op te zetten, klopt de gemeente in de voorbereiding eerst aan bij de dorpsplatforms om gevoelens in de wijk te peilen. Afhankelijk van het onderwerp en de situatie, betreft de gemeente ook maatschappelijke partijen. Zo kan de gemeente bijvoorbeeld ook de woningbouwcorporatie laten participeren als het gaat om bouwprojecten.

De gemeente vraagt dorpsplatforms voor klankbordgroep bij wijk en dorps gebonden trajecten

Als de gemeente ervoor kiest om inwoners te laten participeren bij een wijk gebonden participatietraject, vraagt de gemeente aan het betreffende dorpsplatform zitting te nemen in de klankbordgroep. Het dorpsplatform bekijkt vervolgens of en door wie zij zich laten vertegenwoordigen. Als er geen sprake is van een klankbordgroep (bijvoorbeeld bij een reactiemodel), dan mag een vertegenwoordiger deelnemen in de projectgroep.

De gemeente maakt een convenant met wederzijdse verwachtingen en afspraken

Het is voor zowel de participanten als de gemeente goed en duidelijk om voorafgaand aan een BP-traject een soort convenant te sluiten. Dit behelst dan een contract of een intentieverklaring waarin verwachtingen over en weer worden 'bezegeld'. In dit convenant staan o.a. de volgende aspecten:

- Wie zijn de participanten?
- Wat is het onderwerp?
- Wat wordt verwacht van de participanten: de inwoners (burgers, bedrijven en instellingen) en de intermediaire burgers (dorpsplatforms, adviesraden, wijkverenigingen e.d.) ?
- Hoe ver reikt hun inbreng?
- Hoe en met welke middelen wordt met de participanten gecommuniceerd?
- Wanneer zien de participanten en de gemeente elkaar?

C 3: Rol gemeente tijdens interactieve fase

De gemeente verplicht zich tot daadwerkelijke interactie

Als eenmaal gekozen is voor BP dan verplicht de gemeente zich ook tot daadwerkelijke interactie met de participanten. Dat wil zeggen dat er sprake moet zijn van tweerichtingsverkeer en dat participanten de gelegenheid moeten krijgen een inbreng te leveren. Bij het sec organiseren van bijeenkomsten waarin participanten slechts worden geïnformeerd is nadrukkelijk niet sprake van BP. Wel moet de gemeente er nadrukkelijk voor waken dat specifieke (belangen)organisaties een te dominante rol krijgen in het geheel, waardoor zij andere participanten 'onder de voet lopen'. Een gedegen krachtenveldanalyse (zie 3.8) in de voorbereiding moet ervoor zorgen dat de gemeente hier adequaat op anticipeert.

De gemeente informeert participanten vooraf over te nemen stappen in het BP-traject

De gemeente verplicht zich ertoe vóór aanvang van de interactieve fase bij alle betrokkenen bekend te maken uit welke stappen het BP-traject bestaat.

De gemeente geeft tijdig signaal aan participanten (inwoners en evt. dorpsplatforms, adviesraden, wijkverenigingen e.d.)

De gemeente moet de participanten (inwoners en evt. dorpsplatforms, adviesraden, wijkverenigingen etc.) ruim van tevoren uitnodigen om actief mee te doen. Hierdoor krijgen de participanten voldoende tijd om zich op een gedegen wijze voor te bereiden en te organiseren.

Altijd terugkoppeling na een interactief proces

Bij burgerparticipatietrajecten moet de gemeente de participanten altijd informeren over wat er met hun inbreng gebeurt. Na elke stap worden de participanten geïnformeerd over uitkomsten, ontwikkelingen, afspraken, etc.

C 4: Rol gemeente tijdens de uitvoerende fase

De gemeente informeert relevante partijen over uitvoeringsstappen en activiteiten

De communicatie tussen gemeente en participanten stopt niet als het plan is geaccordeerd en er wordt begonnen met de uitvoering ervan. Juist dan moet de communicatie op gang worden gehouden. Communicatie dient in deze fase twee doelen. De eerste is dat participanten (en overige relevante doelgroepen) geïnformeerd moeten worden over de uitvoering als zij daar belang bij hebben. Denk aan een straat die moet worden opengelegd omdat er nieuwe parkeerplaatsen worden aangelegd. Het is wel zo handig dat burgers daar tijdig over worden ingelicht. Het andere doel is dat participanten op de hoogte worden gebracht van activiteiten die uitvloeisel zijn van hun eigen inbreng. Dat vergroot het draagvlak en de betrokkenheid.

C 5: Rol gemeente na BP-traject

De gemeente evalueert na elk BP-traject

De gemeente is verplicht om na elk BP-traject een evaluatie te houden en de raad hierover te informeren (zie: hoofdstuk 4, evaluatie). Op deze manier houdt de gemeente zichzelf een spiegel voor, kan men lering trekken uit de nieuwe BP-ervaringen en wordt de raad in de gelegenheid gesteld haar controlerende taak adequaat uit te voeren.

Bijlage D:

Rol en verantwoordelijkheden raad

Algemeen

De gemeente informeert de raad voortdurend bij een BP-traject

Ondanks dat BP-trajecten autonoom door de gemeente (het college) kunnen worden ontwikkeld en uitgevoerd, kunnen en mogen deze trajecten niet los worden gezien van de gemeenteraad. Als volksvertegenwoordiger is het voor de gemeenteraad essentieel om te weten waar inwoners met de gemeente over mee kunnen praten en denken. De gemeente zal raad dan ook in alle gevallen informeren over en op de hoogte houden van BP-trajecten. Deze informatiestroom (van gemeente naar raad) bestaat standaard uit:

a) Raadsvoorstellen voorzien van communicatie / BP-paragraaf

In de raadsvoorstellen wordt standaard een paragraaf opgenomen over communicatie / BP. Als in het raadsvoorstel wordt aangegeven dat participatie wenselijk is, moet de paragraaf worden voorzien van een globaal plan van aanpak.

(zie ook 1.4)

b) Vóór BP-traject aankondiging via email/brief aan griffie

Een email en een brief gericht aan de griffie (als intermediair) waarin het college aankondigt van plan te zijn een BP-project te organiseren. In deze brief wordt kort en kernachtig aangegeven wat de belangrijkste redenen zijn om voor het betreffende beleidsplan of project BP toe te passen.

c) De gemeente informeert de raad d.m.v. voortgangsberichten

Om de raad op de hoogte te houden van de stand van zaken van een BP-traject, verstuurt de gemeente voortgangsberichten.

d) Na participatiebijeenkomst terugkoppeling met griffie

Op internet of intranet wordt mogelijk een plek ingericht waar alle informatie over de diverse BP-trajecten overzichtelijk op een rijtje komt te staan. Na elke BP-bijeenkomst ontvangt de griffie een e-mail met een link naar de nieuwe informatie. Let wel: raadsleden willen graag op hoofdlijnen worden geïnformeerd. Het is dus niet de bedoeling dat er bij elke 'kleine' gebeurtenis naar de raad wordt gemaïld.

Raadsleden kunnen ook reguliere communicatiemiddelen raadplegen

De gemeente verplicht zich om de raad voortdurend op de hoogte te houden van de BP-trajecten. De raadsleden kunnen ook op de hoogte blijven door zelf kennis te nemen van de reguliere communicatiemiddelen die worden verspreid zoals nieuwsbrieven, nieuws in de h-a-h pagina, een eventuele projectwebsite, etc.

Als de raad zélf een participatietraject wil doorlopen

Als de raad (of een aantal raadsleden) zelf een BP traject willen uitvoeren (qua opzet, planning, werkvormen etc.) kan dat binnen de kaders, richtlijnen, modellen en routing zoals in deze notitie omschreven. De raad krijgt hierbij relevante ambtelijke ondersteuning.

D.1: Rol raad tijdens interactieve fase

Raadsleden kunnen participatiesessies in principe altijd bijwonen

Het is voor raadsleden in principe altijd mogelijk om vanuit hun controlerende functie een participatiesessie bij te wonen. Als raadsleden vanuit hun functie aanwezig zijn, is het echter niet de bedoeling dat zij zich inhoudelijk in het participatieproces gaan mengen. Raadsleden zijn er zelf voor verantwoordelijk hun wens om bij een participatiebijeenkomst aanwezig te zijn kenbaar te maken (bijvoorbeeld bij de projectgroep).

D.2: Rol raad na BP-traject

Besluitvorming door raad

De uiteindelijke beslissing over het plan of beleid dat in interactie met de burgers tot stand is gekomen, ligt vrijwel altijd bij de raad (tenzij dit nadrukkelijk tot de bevoegdheid van het college behoort). Uitzondering: als de raad zelf aangeeft dat zij de burgers wil laten beslissen d.m.v. een referendum.

Bijlage E:

Rol en verwachtingen participanten

(met participanten wordt in deze context bedoeld: participerende inwoners, bedrijven, instellingen etc.)

E.1 Verwachtingen tijdens de voorbereidende fase

Inwoners kunnen al in een vroegtijdig stadium worden betrokken

Over het algemeen zullen participanten weinig te maken krijgen met de voorbereiding. Dit is namelijk de verantwoordelijkheid van de gemeente. Het kan echter zijn dat bij gevoelige of complexe projecten vooraf naar de mening wordt gevraagd van (individuele) inwoners. Dat is dan bijvoorbeeld een onderdeel van een inventarisatie door de gemeente om te kunnen bepalen of een BP-traject in de specifieke omstandigheid gewenst is.

E.2 Verwachtingen tijdens de interactieve fase

Inwoners krijgen per definitie te maken met een terugkoppeling

Ongeacht voor welk participatiemodel wordt gekozen, het voorlopige resultaat waarin de inbreng van de participanten is opgenomen (in welk stadium dan ook) zal altijd met ze worden teruggekoppeld nog voordat besluitvorming plaatsvindt.

Inwoners worden expliciet op de hoogte gebracht van hun inbreng

Als participanten – op welke manier dan ook – een inbreng hebben geleverd, dan worden ze per definitie expliciet geïnformeerd over de wijze waarop hun inbreng is verwerkt of geïmplementeerd in het ‘voorlopige’ plan. Als daar aspecten bij zijn die voor de participanten belangrijk zijn, maar die om wat voor reden dan ook niet zijn meegenomen in het plan, dan worden argumenten daarvoor expliciet gecommuniceerd.

Inwoners worden actief op de hoogte gehouden van ontwikkelingen

Een BP traject binnen de gemeentelijke context heeft altijd een kop en een staart, ook v.w.b. communicatie. Als de gemeente besluit BP toe te passen worden participanten ‘actief’ uitgenodigd om mee te doen en ze worden ‘actief’ op de hoogte gehouden van ontwikkelingen, beslissingen, vervolgttrajecten etc. Met ‘actief’ bedoelen we een informatiestroom waar de inwoners niet makkelijk om heen kunnen. Bijvoorbeeld via h-a-h nieuwsbrieven, duidelijke aankondigingen op de gemeentepagina etc. (het moet voor participanten makkelijk en toegankelijk worden gemaakt om op de hoogte te blijven). Ook in de uitvoerende fase worden participanten op de hoogte gehouden van de ‘ontwikkelingen’, ‘werkzaamheden’, etc.

E.3 Verwachtingen tijdens de uitvoerende fase

In de uitvoerende fase worden participanten op de hoogte gehouden van ‘ontwikkelingen’ en ‘werkzaamheden’ etc. Vast onderdeel in de informatie naar inwoners is een koppeling tussen ‘uitkomsten participatie’ en ‘uiteindelijke werkzaamheden’. Door structureel te laten zien hoe de (mede door de participanten tot stand gekomen) uitkomsten uiteindelijk praktijk worden, zien participanten de daadwerkelijke effecten van hun inbreng

Bijlage F:

Rol en verantwoordelijkheden intermediërende burgers

(met intermediërende burgers wordt in deze context bedoeld: BP-initiatieven of wensen van (individuele) burgers, dorpsplatforms, adviesraden wijkverenigingen, straatforums etc.)

Algemeen

Verzoek intermediërende burgers voor een BP traject is altijd mogelijk

Als het gaat over BP binnen de gemeentelijke context (dus een BP traject met een kop en een staart dat de bestuurlijk-politieke routing doorloopt) kunnen intermediërende burgers het verzoek indienen om over een bepaald onderwerp inwoners mee te laten praten. Zij gaan - vóórdat zij een verzoek indienen- na of het onderwerp door een voldoende groot aantal mensen wordt 'gesteund'. Dit om te voorkomen dat er verzoeken worden ingediend terwijl slechts een enkeling is bereid te participeren. Het indienen van een verzoek tot participatie kan op de volgende manieren:

- formele brief aan het college
- via de gemeenteraad (formele brief aan griffier, informeel via raadslid, etc.)

Het verzoek van de intermediërende burgers zal vervolgens door de gemeente getoetst worden aan de afwegingscriteria zoals geformuleerd in hoofdstuk 2. De gemeente is verplicht te beargumenteren waarom er wel of niet geparticipeerd wordt.

Als de intermediërende burgers zélf een participatietraject willen doorlopen

Als de intermediërende burgers 'groen licht krijgen' kunnen ze er voor kiezen een dergelijk traject zelf uit te voeren (qua opzet, planning, werkvormen etc.). Uiteraard gebeurt dit dan wel binnen de kaders, richtlijnen, modellen en routing zoals in deze notitie omschreven. De burgers krijgen hierbij relevante ambtelijke ondersteuning. Tenzij anders wordt afgesproken wordt het uiteindelijke 'resultaat' altijd ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad.

Raadpleging dorpsplatforms tijdens voorbereiding wijk gebonden trajecten

Als de gemeente van plan is om een wijk of dorps gebonden participatietraject op te zetten, klopt het in de voorbereiding eerst aan bij de dorpsplatforms om gevoelens in de wijk te peilen. Afhankelijk van het onderwerp en de situatie, betreft de gemeente ook andere partijen (bijv. wijkverenigingen e.d.). Zo kan de gemeente bijvoorbeeld ook de woningbouwcorporatie laten participeren als het gaat om bouwprojecten.

Participeren bij wijk en dorps gebonden trajecten

Als de gemeente ervoor kiest om inwoners te laten participeren bij een wijk of dorps gebonden participatietraject, vraagt het aan het betreffende dorpsplatform om zitting te nemen in de klankbordgroep. Het dorpsplatform bekijkt vervolgens of en door wie zij zich laten vertegenwoordigen. Als er geen sprake is van een klankbordgroep (bijvoorbeeld bij een reactiemodel), dan mag een vertegenwoordiger deelnemen in de projectgroep.

Gemeente geeft tijdig signaal

De gemeente moet de dorpsplatforms ruim van tevoren uitnodigen om actief mee te doen. Hierdoor krijgen de dorpsplatforms voldoende tijd om zich op een gedegen wijze voor te bereiden en te organiseren.

Bijlage G:

Rol en verwachtingen t.a.v. publieksgroepen

Onder 'publieksgroepen' verstaan we in deze notitie de pers en belangengroeperingen. Het is van belang om deze groepen open en constructief te betrekken bij BP-trajecten.

G.1 Pers

De lokale media bepalen in grote mate de mening, het gevoel en (deels) het handelen van de inwoners en dus het draagvlak bij diezelfde inwoners. Een project kan inhoudelijk en organisatorisch nog zo goed in elkaar steken, één dodelijke opmerking van de pers kan ertoe leiden dat er van draagvlak creëren überhaupt geen sprake meer kan zijn. De gemeente zal nóg kritischer worden bekeken en elke onvolkomenheid zal door zowel de participanten als de pers worden uitvergroot. Een open en transparante omgang met de pers is derhalve geboden. Dat houdt in dat journalisten tijdig en voldoende worden geïnformeerd over de stand van zaken, dat ze duidelijk inzicht krijgen in de uitgangspunten van het proces/project, dat ze weten wat participanten kunnen en mogen verwachten en dat ze op de hoogte zijn van de planning en de te nemen stappen in het proces.

Als indirecte actor kan de pers zorgen voor de publiciteit die nodig is om mensen te informeren en te motiveren om mee te doen. Als dat goed gebeurt, met de goede informatie en in de goede sfeer, kan de pers een bijdrage leveren aan de ontwikkeling en het behoud van een positief draagvlak bij participanten.

G.2 Belangengroeperingen

Buiten de pers zijn belangengroeperingen ook een publieksgroep waarmee altijd rekening gehouden moet worden. Te denken valt aan een milieubeweging of een actiegroep. Belangengroeperingen zijn vaak gefocust op een eenzijdig belang. Zij beoordelen het handelen van een gemeente dan ook scherp op de punten die alleen dat éne belang (kunnen) raken. Dit kan ertoe leiden dat de discussie verengd en vertroebeld wordt: relatief onbeduidende aspecten kunnen sterk worden uitvergroot en eenzijdig naar de participanten worden gebracht. Het algemeen belang kan daardoor geschaad worden. Het kan leiden tot een onjuiste beeldvorming bij participanten. Het is een voorwaarde dat belangengroeperingen gestimuleerd worden om constructief te zijn. Natuurlijk is het hun taak om kritisch te zijn, maar wel met redelijke argumenten die gebaseerd zijn op feiten. Hoe objectiever een belangengroep opereert, hoe objectiever het beeld bij participanten zal zijn. Om belangengroeperingen in staat te stellen zich een reële en objectieve mening te vormen, moet een gemeente ze tijdig voeden met objectieve informatie over de inhoud, de planning, de voortgang etc. In sommige gevallen kan het zelfs wenselijk zijn om publieksgroepen actief bij het BP traject te betrekken. Op deze manier krijgen zij een kijkje in de keuken en krijgen zij gevoel bij de achtergronden.